

Prijetnje i izazovi zdravstvenoj sigurnosti u zemljama europske regije Svjetske zdravstvene organizacije (Threats and Challenges to the Health Safety in the European Regions of World Health Organization)

Antoinette Kaić-Rak

Ureda SZO u Hrvatskoj

Prirodne katastrofe i hitna stanja su sve učestalija

Prirodne katastrofe i stanja uvjetovana ponasanjem ljudi, kao npr valovi visoke temperature, poplave, suše, potresi i nesreće velikih razmjera uzrokuju tešku ljudsku patnju, gubitak velikog broja ljudskih života i značajne materijalne gubitke svake godine. Od 1990, Europska baza podataka o hitnim kriznim stanjima (the Emergency Disasters Data Base (EM-DAT)) zabilježila je 1483 slučaja u Europskoj regiji Svjetske zdravstvene Organizacije koji su pogodili više od 42 milijuna ljudi i uzrokovali 98 119 smrti, sa procijenjenom štetom preko 168 milijardi \$ (vidi tablicu). Visoke temperature i potresi uzrokovali su najveći pomor ljudi, dok su poplave, iako znatno češće, imale relativno nži učinak na mortalitet. Sve više podataka upućuje na to da je promjena klime povezana sa učestalošću i težinom prirodnih katastrofa.

Tablica 1. Prirodne katastrofe i nesreće u Europskoj regiji Svjetske zdravstvene

Vrsta događaja	Broj događaja	Broj smrti	Populacija izložena	Ekonomska šteta (tisuće US\$)
Suše	31	2	14 865 575	14 297 309
Potresi	102	21 840	5 875 138	30 225 449
Ekstremne temperature	112	52 119	1 389 529	9 024 788
Poplave	344	3 593	11 566 509	66 093 052
Nesreće	609	16 856	137 638	11 697 048
Klizanja leda, odroni zemlje, bujice, lavine	57	2 084	90 196	156 589
Požari	58	228	286 969	3 540 357
Ohlje	170	1 397	8 063 234	33 114 822
Ukupno	1 483	98 119	42 274 788	168 149 414

a) Uključuje samo direktnu štetu, ne odnosi se na indirektno troškove (npr. zdravstvene troškove).

b) Uključuje samo nesreće u kojima je stradalo 10 ili više osoba i /ili 100 ili više izloženih osoba.

Izvor: EM-DAT: Emergency Disasters Data Base [online database]. Brussels, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters, 2007 (<http://www.em-dat.net>, accessed 19 February 2007).

Ekstremne vrućine

U ljetu 2003. val visokih temperature je zahvatio velika područja zapadne Europe uzrokujući dodatnih 35 000 smrti u raznim zemljama. Nakon Francuske u kojoj je umrlo gotovo 15 000 ljudi, Njemačka, Italija, Portugal, Španjolska i Velika Britanija bile su najzahvaćenije/ izložene.

Zapažene su niže navedene činjenice:

- Smrt je često nastupila uslijed visokih temperatura koje su uzrokovale infarkt, kardiovaskularne, bubrežne, respiratorne i metaboličke poremećaje.
- Najugroženije su bile osobe u dobi od 70 i više godina, naročito žene.
- Najviša smrtnost zabilježena je u vulnerabilnim skupinama, posebno siromašnoj populaciji.
- osobe koje pate od kroničnih bolesti bile su više izložene riziku nego li ostale osobe.
- Temperature su bile više u gradskim područjima.

Od događaja iz 2003. godine, gradovi u Francuskoj, Njemačkoj, Mađarskoj, Italiji, Španjolskoj i Velikoj Britaniji izradili su planove pripravnosti protiv visokih temperatura koji sadrže i mjere

upozoravanja. Točne i na vrijeme date vremenske prognoze, poznavanje učinaka visokih temperatura, informacije i savjeti građanima, aktivnosti usmjerene prema vulnerabilnim skupinama kao i urbano planiranje ključni su elementi u smanjenju preventabilnog mortaliteta u budućim vremenskim nepogodama. Učinkovita prevencija podrazumjeva pripravnost na moguće visoke temperature te planiranje mjera za smanjenje temperaturnog stresa kao i naglašavanje važnosti osobnog zaštitnog vladanja.

Poplave

Poplave su najčešće prirodne nesreće. Od 1990, u Europi je 3593 osoba umrlo od utapljanja, trauma ili drugog uzroka koji se povezuje sa poplavom.

Poplave uzrokuju štete na infrastrukturi, zbog velikog broja ljudi koji napuštaju svoje domove povećava se rizik od povreda, zaraznih bolesti, naročito respiratornih i dijerealnih kao i mentalnih bolesti. Vulnerabilne skupine najviše su izložene riziku. Mjere poput gradnje brane ili osiguranje ranog i adekvatnog upozorenja nužne su za prevenciju negativnih učinaka poplava na zdravlje ljudi.

Suše i požari

Visoke temperature, suše i požari su međusobno povezani. Pothranjenost je direktna posljedica visokih temperature, a suše i požari su često direktno povezani. Pothranjenost je direktna posljedica suša na zdravlje ljudi, što pak doprinosi povećanom riziku oboljenja od zaraznih bolesti. Suše u zemljama centralne Azije naročito ugrožavaju zdravlje i živote djece.

Aralsko more je primjer "kronične ekološke katastrofe" uzrokovane djelolovanjem ljudi. Od 1960-tih došlo je do dramatične redukcije volumena vode za preko 60 % i povećanja koncentracije soli uzrokujući cijeli niz posljedica na zdravlje ljudi.

Suše mogu imati i značajne implikacije na osiguranje pitke vode te povećati rizik od požara naročito na mediteranskom području. Od 1990. godine 228 osoba je umrlo a gotovo 300 000 bilo izloženo prirodnim požarima u europskoj regiji.

Potresi

Europu je pogodilo nekoliko velikih potresa u zadnjih dvadeset godina, samo Marmara potres u Turskoj 1999. godine uzrokovao je više od 18 000 smrti, a bilo mu je izloženo više od 2 milijuna ljudi.

Osim ekonomske štete, potresi imaju i veliki učinak na zdravstveno stanje ljudi. Visoka smrtnost nastaje zbog trauma, gušenja, i "crush sindroma". Važno je naglasiti da potresi također uzrokuju negativne psihosocijalne posljedice.

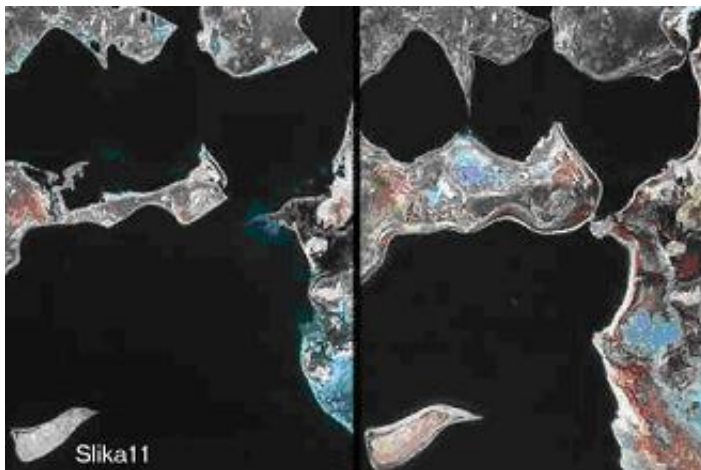
Nesreće na ljestvici katastrofa

Od 1990. preko 600 velikih industrijskih ili tehnoloških incidenata je prijavljeno u europskoj regiji, sa gubitkom gotovo 17 000 života.

26. travnja 1986, svijet se suočio s jednim od najtežih nuklearnih incidenata u povijesti. Černobilska katastrofa utjecala je na zdravlje velikog broja ljudi zbog izloženosti ionizirajućem zračenju. Zabilježen je značajni porast karcinoma štitnjače naročito u djece koja žive u kontaminiranim područjima Bjelorusije i Ukrajine.

- Rizici od promjena klime dodatno će opteretiti internacionalnu zdravstvenu sigurnost.
- Učinci klimatskih promjena sve su vidljiviji, zamjećen je porast prosječne temperature za oko 1°C u proteklom periodu od 100 godina.
- Internacionalno međuvladino povjerenstvo za klimatske promjene (Intergovernmental Panel on Climate Change) izradilo je projekcije o mogućim posljedicama klimatskih promjena prema kojima se u Europi očekuju izvjesni "scenariji" rizični za zdravlje ljudi - češće pojave vremenski uvjetovanih nepogoda (kao npr. poplave, oluje, suše i visoke temperature).
- Dugoročno gledano, zdravstvene i socioekonomske implikacije klimatskih promjena praćene migracijom ljudi također će predstavljati opterećenje budućim generacijama.

Aralsko more

Osim ovih problema, tu je i veliko zagađivanje i trošenje vode u čitavom svijetu; slatke i slane, tekućice i stajaćice, podzemne i nadzemne. Voda se zagađuje raznim smećem, kemikalijama i otpadnim vodama iz industrija i domaćinstava. Najpoznatiji primjer je Aralско more – nepromišljeni projekt nekadašnjeg SSSR-a u današnjem Kazakstanu i Uzbekistanu. Zbog rijeka skrenutih radi navodnjavanja, nekad po veličini četvrto jezero svijeta, smanjeno je na polovinu, a količina vode manja je za 75% (slika 11 - lijevo 1973, desno 1987 godina). Navodnjavanje je izvedeno radi uzgoja pamuka u pustinji, ali površinskim kopovima, tako da je voda isparavajući, ostavljala talog soli, dok cijelo područje nije bilo zahvaćeno salinizacijom a time i propasti usjeva. Poljoprivreda tog područja trpi ogromne štete zbog pijeska koji vjetar nosi s dna nekadašnjeg jezera i klime koja je postala suša i oštrija, a da ne govorim o samom jezeru, nekada najplodnijem ribolovnom području u čitavoj središnjoj Aziji

Kontakt adresa:

Prof. Dr. Sc. Antoinette Kaić-Rak
Voditelj Ureda SZO u Hrvatskoj
Kesterčankova 1
10000 Zagreb
tel 012329618